

H. Schimmerling

SCHIMMERLING, H. (Praha): *Dvacet let Sborníku ÚVTIZ - Sociologie zemědělství*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 21, 1985 (1) : 53-62.

Z analýzy obsahu 261 původních článků publikovaných v letech 1965–1984 vyplývá, že hlavními tematickými okruhy byly v oblasti sociologie venkova problémy sociálních vztahů města a venkova, rozvoj venkovských oblastí a demografické otázky venkova. V oblasti sociologie zemědělství byly předmětem prací sociologické otázky socialistických zemědělských podniků, zejména jejich organizace a řízení, sociální vztahy v pracovních skupinách, jejich struktura a zvláštnosti některých sociálních skupin (např. mládež, ženy, stárnoucí pracovníci, pracující důchodci), sociální analýza a plánování sociálního rozvoje v podnikové i nadpodnikové sféře a další témata. Časopis věnoval ve sledovaném období značnou pozornost teorii a metodám odvětvových sociologií zemědělství a venkova. Další práce byly věnovány historii zemědělství v období před kolektivizací a dějinám kolektivizace i dalšího rozvoje socialistické zemědělské velkovýroby. Časopis Sociologie zemědělství působil 20 let na formování sociologie zemědělství a venkova a byl v těchto letech přínosem pro řídicí a administrativní praxi zemědělských organizací a celého odvětví.

sociologie zemědělství; sociologie venkova; dějiny zemědělství; venkov; vesnice; sociální analýza; sociální plánování; metody sociologického výzkumu

Právě před dvěma desetiletími vyšlo 1. číslo nového Sborníku ÚVTI, tehdy nazvaného Sociologie a historie zemědělství. Předseda redakční rady, nestor sociologie venkova prof. dr. ing. Jan Tauber, formuloval ideový program časopisu¹⁾. Napsal v úvodním článku, že „sociologie i historie zemědělství za pomoci ostatních společenských věd, zejména ekonomiky, musí prostudovat zákonitosti společenských vztahů ve velkých socialistických zemědělských závodech a nastítnit vhodné formy společenských vztahů v těchto sociálně ekonomických soustavách“. Dále poznamenal, že „sociologie socialistických zemědělských závodů nemá dosud předlohy a musí si najít svou metodu a techniku výzkumu a nabídnout výsledky své práce nejen praktické organizaci zemědělských závodů, ale obohatit jimi i světovou sociologii“.

K těmto zajisté nemalým záměrům dodal autor úvodního článku, že by časopis měl již své opodstatnění, kdyby „jen publikoval výsledky výzkumu a studia“, že však „v našem zemědělství jsou desítky vážných společenských a kulturních problémů, které je třeba v zájmu socialistické společnosti nejen zkoumat, ale také výsledky tohoto studia publikovat, aby dále obohacovaly naši teorii a praxi“.

¹⁾ Tauber J.: Na zahájení sborníku ÚVTI — Sociologie a historie zemědělství, 1, 1965, č. 1, s. 1-2.

Z odstupu uplynulých 20 let časopisu (jeho původní název byl v roce 1975 pozměněn na Sociologii zemědělství) je namístě provést analýzu zaměření a náplně sborníku právě pod zorným úhlem uvedeného programového redakčního článku, tohoto původního záměru „zkoumání společenských a kulturních problémů zemědělství, i rozsahu pomoci teorii a praxi socialistického zemědělství“, v širším měřítku hodnotit výsledky a vliv tohoto časopisu na rozvoj marxistické sociologie venkova a zemědělství v ČSSR, jeho reprezentaci práce sociologů, sociálních ekonomů, zemědělských historiků a vůbec všech, kteří se v průběhu dvaceti let podíleli na tomto sborníku.

Pro pochopení celkového obsahového záměru původních článků za uplynulých 20 let je možno publikované práce rozdělit do těchto okruhů:

- teorie a metody výzkumu,
- sociologie venkova,
- sociologie zemědělství,
- historie zemědělství.

Přehled v tab. I dává pak bližší náhled do skladby vědeckých příspěvků a tím také do struktury zaměření sborníku.

Vznik nového vědeckého časopisu je třeba vidět v souvislosti s mohutným rozvojem a konsolidací socialistického zemědělství šedesátých let. Po XIII. sjezdu KSČ byly dány směrnice pro další efektivní intenzifikaci a rozvoj průmyslových metod práce a v souvislosti s těmito impulsy vznikaly nové otázky i nové vědeckovýzkumné úkoly. Tím byly ovšem zároveň dány předpoklady pro určitý zápas o budoucí zaměření obsahu časopisu. Zatímco se od počátku zřetelně distancoval od buržoazních teorií, které idealizovaly venkov, a poskytl místo historikům ukazujícím reálný obraz kapitalistické vesnice, hledal ještě po nějaký čas svůj jednoznačný vztah k problematice sociologie zemědělství.

Termíny „venkov, venkovský“ chápal časopis jako pojmy vztahující se k určitému typu rozmístění populace v prostoru. Od začátku šlo v podstatě o ekologické hledisko, které odpovídá statisticko-demografickému kritériu velikosti lokalit na základě počtu bydlících obyvatel. Proto byl objektivním východiskem prací pojednávajících o problematice sociologie venkova rozdílný vývoj oblastí a lokalit, ke kterému docházelo v důsledku nerovnoměrnosti přírodních a klimatických podmínek a v důsledku rozdílných surovinových a „lidských“ zdrojů. Výsledkem byla diferenciací ve stupni ekonomického, sociálního a kulturního rozvoje uvnitř jedné a téže společnosti.

Touto problematikou se zabývala v uplynulých letech řada autorů, jak z hlediska ekonomicko-sociologického, tak i historického. Technický pokrok ve sféře materiální výroby a navazující společenská dělba činností, vývoj zemědělství v období antagonistických třídních společností a posléze v podmínkách socialismu s odstraňováním protikladů mezi městem a venkovem tvoří základ článků, které lze zahrnout do okruhu sociologie venkova, příp. sociologie vesnice.

Přitom nebylo ovšem náhodou, ale zákonitým důsledkem současného probíhajícího společenského rozvoje, že v šedesátých letech převažovala čím dál tím více problematika odvětvová, tedy problémy související s odvětvím zemědělství a výživy. Jestliže v minulosti venkovské obyva-

I. Přehled původních článků z období 1965—1984 podle tematického zaměření —
The review of original articles published in the years 1965—1984 according to the
thematic subjects

Hlavní obor	Tematický obsah článků	Počet článků	%
Teorie a metody výzkumu	1. Sociologie venkova a zemědělství	35	15,3
	2. Historie zemědělství	5	
	celkem	40	
Sociologie venkova	1. Sociální vztahy města a venkova	9	14,6
	2. Rozvoj venkovských oblastí	17	
	3. Demografické otázky venkova	12	
	celkem	38	
Sociologie zemědělství	1. Socialistický zemědělský podnik	17	61,7
	2. Organizace a řízení	18	
	3. Pracovní skupiny a kolektivy	15	
	4. Práce v zemědělství	20	
	5. Pracovní aktivita a motivace	16	
	6. Analýza a plánování sociálního rozvoje	19	
	7. Sociální struktura a sociální skupiny	21	
	8. Životní podmínky, životní a pracovní prostředí	9	
	9. Některé aktuální důsledky sociálních přeměn	16	
	10. Poznátky ze zahraničí	10	
	celkem	161	
Historie zemědělství	1. Období před kolektivizací	35	18,4
	2. Historie kolektivizace a dalšího rozvoje	5	
	celkem	40	
Úhrnem původních článků		261	100,0

telstvo bylo buď výlučně, nebo převážně činné v zemědělství, představovalo v současné době zemědělsky činné obyvatelstvo již jenom část venkovské populace.

Časopis zemědělských sociologů se tudíž nemohl zabývat přednostně otázkami venkova, neboť pojem „venkovský“ v průmyslově vyspělé zemi již neimplikuje příslušnost k zemědělství jako k ekonomické činnosti. Jestliže se venkov stal bydlíštěm stále většího počtu obyvatel, kteří s činností v zemědělství mají jen málo společného, nemohla sociologie venkova a zemědělství sama řešit otázky, které z tohoto vývoje vyplynuly. Z uvedeného logicky vyplynulo zaměření časopisu na problematiku zemědělství jako národohospodářského odvětví, a zvláště pak na problematiku zemědělského podniku.

Sociologická problematika zemědělského podniku, který jako výrobně ekonomická a sociální jednotka (např. už jenom vzhledem ke zvláštní povaze výrobního procesu v zemědělství, relativně menší nahuštěnosti pracovníků, k jejich větší prostorové dislokovanosti uvnitř podniku apod.) má zřejmě svá specifika, která se projevují nejen v charakteristikách institucionálního uspořádání podniku, ale i v sociálním systému, je dosud jedním z hlavních předmětů zájmu časopisu.

Tím, že se sociologická, sociální a sociálně ekonomická problematika socialistického zemědělského podniku postupně stala hlavním těžištěm publikovaných článků, vzrostl i ideový význam časopisu. Vzhledem k tomu, že podobné otázky nemohly být zpracovány pro zemědělské podniky v kapitalistických zemích, narůstala potřeba jejich zkoumání v našich podmínkách, potřeba výměny názorů a zkušeností s vědeckými pracovníky jiných socialistických zemí.

Vzrostla také potřeba nových metodologických přístupů. Sociologie venkova se otázkami zemědělského závodu nikdy nezabývala, neboť se soustřeďovala na malovýrobní rolnické hospodářství v souvislosti s šířením vědeckých a technických poznatků, na poradenství, udržování kulturních tradic atd.

Nová sociologická tematika vznikla ovšem v důsledku probíhajících hlubokých strukturálních přeměn v zemědělství na základě třídně politických změn. Tyto procesy se musely odrážet na stránkách časopisu odvětvové sociologie. Objevily se postupně články o řešení důsledků koncentrace zemědělské výroby, zredukování počtu zemědělských podniků a pracovníků, zavádění velkovýrobních forem hospodaření.

Objevuje se zároveň nová sociologická problematika zemědělsko-potravinářského komplexu, zejména z hlediska důsledků na sociální postavení zemědělských výrobců, jejich organizaci a řízení. Zatímco se sociologické časopisy kapitalistických zemí ještě dosud tradičně zabývají individuálním hospodářstvím s výrobní a ekonomickou jednotkou „rodina“, na jejíž půdě dochází v zásadě k dělbě práce, k určování sociálních rolí, k jejich osvojování a zvláště ke splývání rolí, stal se tedy od počátku výlučným objektem pozornosti časopisu Sociologie zemědělství socialistický zemědělský podnik.

Vznikem zemědělského velkovýrobního podniku se rodinný základ dělby práce a rodinný základ sociálních rolí v zemědělství rozbil. Analýza bibliografie publikovaných příspěvků z oblasti sociologie zemědělství ukazuje, že v procesu segmentace rolí došlo jednak k rozštěpení dříve kompaktního páru rolí otec rodiny — hospodář na jednotlivé více-méně oddělené role, které zemědělec přijal v systému rodiny, v systému podniku, v systému obce, státu apod.

Široká paleta přístupů autorů k problematice ukazuje, že se v tomto procesu počet rolí zastávaných jednotlivcem rozšířil, a to zároveň s jejich obsahovým i teritoriálním dosahem. Řada článků potvrdila, že si jednotlivé sociální role člověka pracujícího v zemědělství již nečiní nárok na celého člověka, ale na dílčí část jeho osobnosti. Příspěvky tak vyúsťují jednoznačně v poznání, že role pracovníka v zemědělském podniku, případně role aktivního spoluvlastníka je to, co podnik a co společnost od zemědělce nyní v prvé řadě očekává a co mezi ostatními sociálními rolemi má největší závažnost.

Do popředí se tak dostaly i práce, zkoumající do jaké míry a s jakými průvodními jevy zemědělci tento proces akceptovali, jaká je

odezva jednotlivých složek a skupin pracovníků, jak se způsoby konkrétních forem organizace a řízení projevily v adaptaci jednotlivých skupin pracujících a jak se promítly do různého stupně stability a vnitřní soudržnosti postupně se formujících kolektivů velkovýrobních zemědělských podniků. Na tomto úseku lze obzvlášť vycítit živý kontakt přispěvatelů časopisu s aktuálním vývojem. Práce prvních ročníků, které se zabývaly problematikou brigád socialistické práce, i poslední články, analyzující po 20 letech sociologické aspekty brigádních forem organizace práce a odměňování v zemědělství, jsou svědectvím soustředěného zájmu o formování pracovních kolektivů socialistického typu zejména u družstevních rolníků (H o r á k o v á, S a g a r a, H a s p r a, M a c h).

Otázka sociálních rolí, typických pro zemědělskou velkovýrobu za socialismu — především role vedoucího pracovníka a role specialisty, a otázka klimatu velkovýrobního podniku v zemědělství se zřetelem k navazování potřebného stupně identifikace se socialistickým podnikem a přiměřené sociální integrace, hrály v příspěvcích rovněž významnou úlohu (N ě m c o v á, S c h i m m e r l i n g, B l a a s, F o l t í n) a měly značný praktický význam jak z hlediska rozvoje družstevních rolníků, tak i pracovníků státních statků jako sociálních skupin. Nelze v této souvislosti opomenout některé mezinárodně platné závěry prací, které ukázaly důsledky kolektivizace v zemědělství ČSSR jako země s vyspělým průmyslem a relativně intenzivním zemědělstvím. Základními hledisky příslušných statí byly především rozvoj produktivních sil zemědělství a integrování tohoto odvětví s ostatními odvětvími národního hospodářství a společností (Š p í r k, A n t o š aj.).

Rozbor dvaceti ročníků časopisu je zároveň zajímavou přehlídkou publikovaných prací výzkumné obce i přehlídkou vývoje vědního oboru, odráží úsilí zúčastnit se aktivním přínosem hlubokých strukturálních a sociálních přeměn zemědělství a vesnice. V jednotlivých ročnících lze tuto angažovanost dokumentovat. Příspěvky historiků uplatňují nejen popisné, ale hlavně třídně hodnotící hledisko. V tom se liší od prací v západních historických časopisech a zapadají organicky do rámce profilujícího se sborníku. Této tendenci vtiskl svou pečeť L o m, T e m p í r, S m e l h a u s, K o d e t o v á, A n t o š, B u r g e t a další. Poměrně málo početný soubor historických prací je doplněn některými důležitými rozborů týkajícími se přínosu marxismu-leninismu, zejména však Leninových myšlenek k družstevnímu řešení rolnické otázky v naší zemi.

Zatímco časopis se věnuje plně otázkám podnikové sociologie jednotlivých zemědělských družstev, je problematika státních statků poměrně zanedbávána. V podmínkách JZD je studován soubor otázek socialistického zemědělského podniku (zejména organizace řízení, vedoucí pracovníci, kolektivy atd.) podle aspektů vyplývajících ze směrnic sjezdů KSČ a dalších stranických dokumentů. Tak se na stránkách časopisu odráží vývoj zemědělství a venkova po XII. a XIII. sjezdu KSČ, který ve svých usneseních vytyčil úkoly zaměřené na industrializaci zemědělství, efektivní intenzifikaci, rozvoj průmyslových metod práce a na řešení sociálních a kulturních otázek pracujících v zemědělství. Zde je třeba vzpomenout některých zásadních příspěvků H o r á k o v é, K ř e n k a, S a g a r y a dalších autorů.

Také XIV. a další sjezdy, které se zapsaly do historie našeho zemědělství koncepcemi pro rozvoj koncentrace, specializace a kooperace,

nacházejí odezvu v časopise. Uplatňují se práce Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství a výživy v Praze a Výzkumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva v Bratislavě, zejména pokud jde o sociální důsledky kooperace zemědělských podniků, intenzifikace pracovních pochodů a poznatků z oblasti plánování sociálního i personálního rozvoje v podnikové a nadpodnikové sféře (kolektivy vedené M. Jiříčkou, Z. Krůčkem a D. Sagarou). V sedmdesátých letech se stává problematika sociálního plánování jedním z hlavních okruhů publikovaných článků. Ovšem nikoli z důvodů „módních“, nýbrž zejména proto, že zde sociologové spatřili svou příležitost pomoci dalšímu vědeckotechnickému rozvoji zemědělských organizací. V článcích se objevují opět také nové metodologické přístupy a teoretické úvahy (Schimmerling, Blaas, Barto, Buchta a další).

Problematika plánování a potřeba analytických příprav přivádí další autory k hlubšímu zamyšlení nad otázkami sociologie práce, nad sociální strukturou zemědělství a problematikou vybraných sociálních skupin (např. mládež, ženy, stárnoucí pracovníci, důchodci apod.). V bohatém množství publikovaných prací se vyskytují vedle výzkumných sdělení také články pozoruhodné hloubky. Z některých zdánlivě okrajových témat se během vývoje stávají předměty značného významu (např. otázky životního prostředí, volného času).

Časopis otevírá své stránky vědeckým a výzkumným pracovníkům nejen z úseku zemědělství, ale i dalších oborů. Vedle sociologických a sociálně ekonomických příspěvků se objevují články demografů, architektů, sociálních a kulturních pracovníků i dalších, kteří mají co říci k rozvoji zemědělského pracovníka, k jeho práci a prostředí. Vedle toho není opomíjen ani aspekt srovnání se zahraničím. Časopis publikoval řadu článků zahraničních spolupracovníků, zejména ze socialistických zemí, a práce o problematice výrobního družstevnictví v kapitalistických a rozvojových státech.

V posledních letech lze pozorovat určitý návrat k otázkám venkovských oblastí a rajónů, což ovšem neznamena návrat k hlediskům „klasické“ sociologie venkova. Množí se články zabývající se sociálními vztahy mezi městem a vesnicí, sleduje se sociální zázemí zemědělského podniku a rozvoj venkovských areálů, je věnována pozornost demografickým otázkám venkova, různým aspektům životního způsobu pracovníků a jejich rodin atd. (Šíma, Trnková, Slepíčka, Bakša, Majerčák aj.). Komplexní chápání sociálně ekonomických a sociologických otázek zemědělství a jeho zázemí je z hlediska oboru logické. Potvrzuje správnost koncepce časopisu o funkčnosti odvětvové sociologie ve spojení s dalšími, především společenskými vědními obory. Otázky území se proto řeší na stránkách sborníku v součinnosti s dalšími odborníky, se všemi, kdo na úseku rozvoje mimoměstských oblastí pracují.

Při plnění strategické linie strany se stala koordinace sociálně ekonomických hledisek po podnikové i územní linii opět aktuální a naléhavou. Sociální ekonomové zaměřují své úsilí na vytvoření koordinovaného systému, jehož úkolem je usměrňovat a podněcovat účelné sdružování prostředků podniků, organizací a národních výborů v oblasti sociálního a kulturního rozvoje. I to je v zájmu formování životního způsobu našich zemědělců, který se nyní stává jedním z aktuálních předmětů zájmu socialistické politiky. Z hlediska současného života i per-

spektivy dalšího rozvoje jde o všestranný rozvoj osobnosti pracovníků a další možnosti jejich seberealizace. Rozhodující roli tu stále sehrává požadavek překonání rozdílů mezi prací v zemědělství a v průmyslu, mezi prací fyzickou a duševní.

Probíhající proces další koncentrace a specializace zemědělské výroby vyvolává změny také ve struktuře povolání, v původním obsahu kvalifikace atd. Motivaci pracovníků k práci podporuje dnes zabezpečení vyhovující práce za odměnu podle zásluhy, další možnosti rozvoje vlastní osoby i rodiny, zejména pokud jde o další postup v práci (kvalifikace, plat), pocit, že vykonávaná práce je uznávána a důležitá v podniku i ve společnosti, odpovědná a náležitě oceňovaná, a konečně uspokojivé vztahy mezi lidmi na pracovišti a v obci, práce v dobrých pracovních a životních podmínkách (Burian, Hudečková, Charitonová, Kohn aj.).

Sledujeme-li poslední čísla časopisu Sociologie zemědělství a tematický obsah článků, uvědomujeme si, jak pronikavě se změnila tvář naší vesnice, sociálně ekonomické podmínky života lidí, jejich myšlení, jak vzrostla vzdělanost a odborná kvalifikace pracovníků v zemědělství, jaká je dnes životní úroveň vesnice, úroveň zdravotní péče o její obyvatele a možnosti kulturního využití. Na stránkách časopisu lze však také sledovat, kolik námahy a prostředků bylo na tento přerod vynaloženo.

Statistika ukazuje, že se během sledovaných 20 let zúčastnilo na vydání časopisu 108 autorů s 261 původními pracemi. Od roku 1965 vyšlo celkem 39 čísel sborníku, který se zařadil mezi poměrně malý počet evropských vědeckých periodik s podobnou vědeckou specializací. Svým obsahem, zveřejňujícím většinou výsledky výzkumných prací v oblasti sociologie a historie zemědělství a venkova, především ovšem svým jednoznačným marxistickým zaměřením je v současné době ojedinělý.

Po svém založení sehrál významnou úlohu při vytváření profilu vědního oboru zejména při prohlubování poznatků sociologie zemědělství a socialistického zemědělského podniku, kde přispěl k sjednocení názorů v dosud málo probádané oblasti. Z určitého podceňování významu výzkumu úlohy lidského činitele v zemědělství vznikla objednávka řídicí praxe zejména v oblasti sociálně ekonomických bádání. Tato společenská objednávka, vyplývající ze vznikajících potřeb výrobní a administrativní reality, ovlivňovala často zpětně tematické zaměření časopisu. V podstatě však sledoval časopis svou od počátku vytyčenou ideovou a odbornou linii.

Základním kádrem spolupracovníků časopisu byly především kolektivy sociologů a ekonomů z Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství a výživy v Praze a Bratislavě. K nim se ovšem přidružují další pracovníci, jejichž pracovní zaměření se kryje nebo dotýká speciální oblasti časopisu: pracovníci vědeckých ústavů zemědělských (např. Ústav racionalizace řízení a práce v Brně), ČSAV (především Ústav filozofie a sociologie), resortních ústavů, pracovníci vysokých škol i někteří vedoucí pracovníci zemědělské praxe. Mezinárodní vědecká spolupráce časopisu se odráží jak v člancích vědeckých pracovníků ze SSSR, NDR, Polska, Jugoslávie aj., tak v rubrikách sledujících zemědělství v socialistických i nesocialistických zemích.

Vedle původních článků vědeckých pracovníků a výzkumníků přináší časopis pravidelně rubriky: Aktuality, Z vědeckého života, Z praxe,

Informace a Recenze. V prvních letech byla součástí časopisu také rubrika Vědecká diskuse, ve které autoři vystupovali s názory a tezemi, ve výzkumu dosud neověřenými.

Vzhledem ke skutečnosti, že sborník vychází pouze dvakrát ročně, přicházejí některé informace a zprávy k čtenáři s určitým zpožděním. Nicméně tyto stále rubriky často představují jeden z mála zdrojů příslušných informací.

V uplynulých letech nečinilo zřejmě redakci zvláštní potíže získat pro časopis dostatek příspěvků od autorů z řad vědeckovýzkumných pracovníků, kteří zde s úspěchem prezentovali výsledky svých pracovišť. Vyplývá to z rozboru publikovaných článků zejména druhého desetiletí trvání sborníku, kdy se plně projevila aktivita značného počtu přispěvatelů.

Stálo by však za úvahu zamyslet se nad budoucí koncepcí a náplní časopisu. Metoda kooperace vědních oborů a týmových řešení, která se projevila v některých publikovaných pracích, si zasluhuje důsledného pokračování. Zkušenosti a příklady ukázaly, že byl správný postup aktivního vyhledávání autorů z pracovišť, která se zabývají vývojově perspektivní problematikou dalšího rozvoje venkova a zemědělství. Potvrdilo se, že tento postup je pro úroveň časopisu a potřeby vývoje vědního oboru významnější než spoléhání se na nabídku článků, které jsou právě k dispozici.

Náročným úkolem bude i nadále zachovat určité proporce ve volbě témat a druhů příspěvků. Kromě publikování zásadních vědeckých prací bude samozřejmě nadále aktuální zveřejňovat návrhy na řešení sociologických a sociálně ekonomických problémů zemědělské praxe. Zároveň by však bylo účelné dát více prostoru pro řešení otázek metod výzkumu a dalšího rozvoje teorie. Usilovat o rovnováhu mezi publikováním aktuálních prací a statemi, které mohou být až v budoucnu přínosem pro rozvoj lidí v zemědělství a na venkově, to je zajisté velmi zodpovědným cílem.

Proto bude vhodné doporučit autorům publikovaných výzkumných prací, aby věnovali také pozornost teoretickým a metodickým přínosům ve výsledcích svých bádání a nespokojili se publicistickým uspořádáním a zdůvodněním těchto výsledků. Ne nadarmo poznamenal Karel Marx: ... všechna věda by byla zbytečná, kdyby se jevovala forma a podstata věcí přímo kryla...“ (Kapitál, díl třetí, kniha třetí, část druhá, s. 365 — Praha, SNPL 1956). To že tomu tak není, je důvodem pro prohloubení teoretické práce. V souvislosti s těmito úvahami se jeví potřeba zveřejnit častěji než dosud články syntetické povahy, ve kterých by se souhrnně odrážel přínos cenných dílčích poznatků. Kromě toho bude asi účelné zveřejnit čas od času i názory a teze pro výzkumy, které dosud nebyly empiricky ověřeny.

Počátkem roku 1985 vstupuje časopis Sociologie zemědělství do třetího desetiletí svého trvání. Lidský faktor ve výrobním procesu zemědělství, chápáný v širokém smyslu slova, tedy včetně jeho přípravy, řízení a kontroly i dalších hledisek, zůstane také v budoucnosti, předznamenané vědeckotechnickou revolucí a relativně omezenými přírodními zdroji a přírůstkem pracovních sil, rozhodujícím základním činitelem rozvoje odvětví. To znamená, že úkolem přispěvatelů časopisu zůstane usilovat o stano-

vení sociologických a sociálně ekonomických parametrů modelu vysoce výkonného socialistického velkovýrobního podniku.

Budou se zajisté nadále tvůrčím a komplexním způsobem zabývat palčivou problematikou venkovských areálů, neboť to živelně souvisí s předmětem zemědělství. Vždyť sociálně ekonomické přeměny neodstranily jen třídní rozpory a výrobní zaostalost vesnice dřívějšího typu, ale vytvořily něco nového, co ani v dobrém, ani v méně kladném smyslu není identické s tím, co jsme běžně a souhrnně nazývali vesnicí. Zde se navzájem prostupují prvky nových, ale i tradičních sociálních struktur.

Venkov si dosud, při získání vysoké životní úrovně, převážně zachoval vesnické struktury, sociální sítě a mnohde svůj neměstský ráz kultury, jejichž rozpad někdy považujeme za „urbanizaci“ venkova. Zdá se však, že intaktní život venkovské obce je a bude vlastním jádrem atraktivnosti vesnice i zemědělské práce. Nejen čistý vzduch a souvislá zeleň okolí činí tyto rajóny přitažlivými. Dokud si venkovská obec zachová kvalitní vztahy mezi lidmi a sociálně aktivní osobnosti ve fungujících a udržovaných vesnických sociálních systémech, které odpovídají požadavkům socialistické společnosti, nedojde k porušení soudržnosti, na níž nám musí záležet. Do takovéto venkovské obce mohou být integrováni i nově příchozí, vč. pracujících města, kteří tu hledají rekreaci.

V duchu zakladatelů časopisu lze uzavřít zamyšlení nad dvaceti ročníky Sborníku ÚVTIZ-Sociologie zemědělství přáním, aby se kolem časopisu i nadále sdružovali naši přední sociologové a zemědělští ekonomové a všichni, kterým leží na srdci rozvoj zemědělství a venkova, a přispěli svou vědeckou prací k řešení jak aktuálních problémů socialistického zemědělství, tak i k rozvoji marxistické odvětvové sociologie.

Došlo dne 26. 2. 1985

ШИММЕРЛИНГ, Г. (Пара): Двадцать лет научного журнала Сborník ÚVTIZ — Sociologie zemědělství. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 21, 1985 (1) : 53-62.

Анализ содержания 261 статьи, опубликованных в первоначальном виде в период 1965—84 гг., показывает, что главными тематическими кругами в области социологии села были проблемы социальных отношений между городом и селом, развитие сельских областей и демографические вопросы села. В области социологии сельского хозяйства предметом разработок были социологические вопросы социалистических с/х предприятий, в частности их организация и управление, социальные взаимоотношения в рабочих группах, их структура и особенности некоторых социальных группировок (напр. молодежь, женщины, стареющие работники, работающие пенсионеры), социальный анализ и планирование социального развития в хозяйственной и сверххозяйственной сфере и пр. Журнал уделял в то время значительное внимание теории и методам отраслевой социологии сельского хозяйства и села. Другие работы касались истории сельского хозяйства в период до коллективизации, историю коллективизации и дальнейшего развития крупного социалистического с/х производства. Журнал «Социология сельского хозяйства» влиял 20 лет на формирование социологии сельского хозяйства и села, являясь в те годы вкладом в управляющую и административную работу с/х организаций и всей отрасли.

социология сельского хозяйства; социология села; история сельского хозяйства; провинциальная местность; села; социальной анализ; социальные планирование; методы социологического обследования

SCHIMMERLING, H. (Praha): *Twenty Years of the Journal Sborník ÚVTIZ - Sociologie zemědělství*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeméd., 21, 1985 (1) : 53-62.

It follows from the analysis of the contents of 261 original articles published in 1965—1984 that the main subjects in the field of rural sociology included the problems of the town-village social relations, the development of rural areas and the demographical problems of the countryside. In the field of agricultural sociology, the main subjects comprised the problems of socialist farms, particularly their organization and management, social relationships in work groups, their structure, and peculiarities of some social groups (e. g. youth, women, older workers, working pensioners), social analysis and social development planning in the farms and in the whole agriculture, and other topics. In the given period, much attention was paid to the theory and methods used in the specialized sociological disciplines: agricultural sociology and rural sociology. Some studies concerned the history of agriculture in the pre-collectivization period, the history of collectivization, and further development of large-scale socialist agricultural production. For twenty years the journal *Sociologie zemědělství* has been involved in developing agricultural and rural sociology and has been of great help to the managerial and administrative staff of farms and the whole sphere of agriculture and food production.

agricultural sociology; rural sociology; history of agriculture; countryside; village; social analysis; social planning; methods of sociological research

SCHIMMERLING, H. (Praha): *Zwanzig Jahre des Sborník ÚVTIZ - Sociologie zemědělství*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeméd., 21, 1985 (1) : 53-62.

Aus der Inhaltsanalyse der 261 in den Jahren 1965—1984 veröffentlichten wissenschaftlichen Artikel, geht hervor, dass im Bereich der ländlichen Soziologie Probleme der Stadt-Landbeziehungen, der Entwicklung ländlicher Regionen und demografische Fragen des ländlichen Raumes zu den Hauptthemenkreisen gehörten. Auf dem Gebiete der Soziologie der Landwirtschaft bildeten soziologische Fragen der sozialistischen Landwirtschaftsbetriebe, vor allem deren Organisation und Leitung, soziale Beziehungen innerhalb von Arbeitsgruppen, deren Strukturen und Besonderheiten einiger sozialer Gruppen (z. B. Jugendliche, Frauen, alternde Werktätige, arbeitende Rentner), Sozialanalysen und die Planung sozialer Entwicklung auf betrieblicher und überbetrieblicher Ebene, die meistpublizierten Themen. Die Zeitschrift widmete im verfolgten Zeitabschnitt der Theorie und Methodik ländlicher und landwirtschaftlicher Soziologien besonderes Augenmerk. Weitere Arbeiten befassen sich mit der Geschichte der Landwirtschaft vor der Kollektivierung und der Historie der Kollektivierung und der weiteren Entwicklung der sozialistischen landwirtschaftlichen Grossproduktion. Die Zeitschrift „Soziologie der Landwirtschaft“ hat die Formierung der landwirtschaftlichen und ländlichen Soziologien beeinflusst und bildet einen bedeutenden Beitrag zur leitenden Praxis der landwirtschaftlichen Organisationen und des gesamten Volkswirtschaftszweiges.

Soziologie der Landwirtschaft; ländliche Soziologie; Geschichte der Landwirtschaft; Land; Dorf; Sozialanalyse; Sozialplanung; Methoden der soziologischen Forschung